

تجلی رنگ لاژورد در شاهنامه فردوسی

بهروز جعفری^۱. دکتر آیت شوکتی^۲^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی. خوی. ایران
^۲ استادیار گروه زبان و ادبیات فارسی. دانشگاه آزاد اسلامی. واحد خوی. خوی. ایران/shokati81@yahoo.com

چکیده

این مقاله با هدف بررسی رنگ لاژورد در شاهنامه فردوسی به روش کتابخانه ای و با رویکرد توصیفی-تحلیلی بر آن است تا نشان دهد که اسطوره ادبیات ایران عزیز، چگونه از این رنگ استفاده کرده است. در این پژوهش با تقسیم بندی رنگها به دو گروه فام و بی فام و تقسیم فام ها به فامهای اولیه، ثانویه و ثالثه، کار را شروع کرده و با توجه به اینکه لاژورد، از فام های ثالثه می باشد، به ویژگی های این رنگ پرداخته و در نهایت از شاهنامه فردوسی، ابیاتی، به عنوان شاهد آورده شده است.

واژه های کلیدی

رنگ، لاژورد، ادبیات، شاهنامه، فردوسی

مقدمه

بیان مسئله:

با توجه به اینکه رنگها و کاربرد آنها، نشان از ویژگی های شخصیتی و وضعیت حاکم بر اثر و نویسنده دارد، لذا در این مقال سعی شده است به کاربرد رنگ بنفش در شاهنامه توجه شود. هدف و سوال پژوهش:

هدف اصلی این پژوهش بررسی رنگ لاژورد در شاهنامه فردوسی است. در این راستا، این پژوهش با این سوال رو به روست که: فردوسی تا چه اندازه از این رنگ بهره جسته است و در چه مواردی از آن استفاده کرده است؟

پیشینه پژوهش:

تاکنون در مورد کاربرد رنگ لاژورد در شاهنامه فردوسی، تحقیقی مجزا صورت نگرفته است و این دلیلی بر توجه به این موضوع در این مقاله است و ضرورت تحقیق را می طلبد.

رنگ در نزد ایرانیان باستان نیز مهم به شمار می رفته، چنان که در آیین های ایران باستان شاهد حضور رنگ های گوناگون مانند سفید و سبز و ... هستیم. رنگ و تاریخچه ی آن در باورها و اعتقادات تمدن های باستانی است. چون رنگ در تمدن های باستانی مظهر نور بوده است، در نتیجه رنگ ها با خدایانشان در ارتباط بودند.

«مهم ترین وجه و سیمای رنگ در زندگی روزمره مردم، واکنش زیباشناسیک و روانی و نفسانی انسان ها در برابر رنگ ها است که در هنر و ادبیات، مد، تجارت و حتی احساسات و هیجان های جسمانی و عاطفی» (انوشه، ۱۳۷۸ - ۱۳۷۶: ۶۸۵) بازتاب می یابد

محیط جغرافیایی و اقلیم حیاتی هر قوم نیز بر گزینش رنگ ها از سوی افراد آن قوم، تأثیر می گذارد. «هر رنگ در محیط خاصی ممکن است یادآور موضوعی باشد و هر قوم ممکن است به مناسبت اوضاع اقلیمی خود، رنگی را دوست بدارد و از رنگی تنفر داشته باشد» (شفیعی، ۱۳۸۶: ۱۰۷).

مطالعه و بررسی عمیق آثار ادبی هر سرزمین، می تواند درستی این مدعا را ثابت کند؛ چنانکه کاربرد رنگ در شاهنامه، به عنوان اثری که دربردارنده اندیشه های کهن ایرانیان است، نمونه ای از این موارد است.

در یک تقسیم بندی می توان رنگها را به دو گروه فامی و بی فام تقسیم نمود.

« فام ، صفتی از رنگ است که جایگاه آن را در سلسله ی رنگی (از قرمز تا بنفش) - معادل با نور طول موج های مختلف در طیف مرئی - مشخص می کند. گفته می شود که تقریباً ۱۵۰ فام متفاوت را می توان تشخیص داد ، ولی همه ی اینها به طور مساوی در طیف مرئی توزیع نشده اند ، زیرا چشم ما برای تفکیک فام ها در طول موج های بلند تر توانایی بیشتری دارد . بلند ترین طول موج ها در منطقه ی قرمز و کوتاه ترین طول موج ها در منطقه ی بنفش هستند . دسته بندی عمومی رنگ ها به بیفام (سیاه ، سفید و خاکستری ها) ، و فام دار (قرمز ، زرد ، سبز ،...) بر همین صفت مبتنی است . برای سهولت درک مطلب ، فام را می توان مشخص کننده ی اسم عام رنگ ها تعریف کرد. قرمز ، زرد و آبی را فام های اولیه می نامند و چون مبنای سایر فام ها هستند ، رنگ های اصلی نیز نام گرفته اند . فام های ثانویه عبارتند از : نارنجی ، سبز و بنفش که از اختلاط مقادیر مساوی از دو فام اولیه حاصل می شوند . فام های ثالثه از اختلاط فام های اولیه و ثانویه به دست می آیند :

زرد- نارنجی(پرتقالی)، نارنجی- قرمز، قرمز- بنفش (ارغوانی)، بنفش- آبی (لاجوردی)، آبی- سبز (فیروزه ای)»

(رنگ- ۱۶ آبان ۱۳۹۶ <http://daneshnameh.roshd.ir>)

لاژورد: «لاژورد یا لاجورد (به لاتین: Lapis lazuli) سنگ آبی رنگی است که ترکیب شیمیایی آن شامل فسفات آب دار طبیعی آلومینیوم، آهن، منیزیم و کلسیم می باشد؛ یا به عبارت دیگر ترکیبی از لازوریت، کلسایت، پیرایت و داپیوسیت می باشد. این سنگ به خاطر سختی و رنگ آبی خوش رنگ موسوم به لاجوردی اش در جواهرسازی به عنوان نگین به کار می رود. به آن لاجورد نیز گفته